

Motion till riksdagen

1989/90:A459

av Magnus Persson m.fl. (s)

Regionalpolitiska insatser i Värmlands län

Under år 1989 har Sverige haft en stark högkonjunktur med högt kapacitetsutnyttjande och brist på arbetskraft. Bilden har varit densamma för Värmlands län. Sysselsättningen har fortsatt att öka och kapacitetsutnyttjandet är bland det högsta som uppmätts i länet under 1980-talet.

Utvecklingen mot en bättre regional balans har fortsatt. I alla län i landet har befolkningen ökat. Värmlands län har under det senaste året haft en ökning av invånarantalet med nära 1 700 personer.

Regional sårbarhet

Den gynnsamma utvecklingen får dock inte dölja att det råder betydande olikheter i utvecklingstakten mellan olika delar av landet. Den högteknologiska utvecklingen är främst koncentrerad till storstadsområdena och till områden med universitet och tekniska högskolor. Skogslänen och däribland Värmlands län får en allt mindre del av denna utveckling vilket gör dessa regioner sårbara vid en framtida lågkonjunktur.

I nom Värmlands län har Bergslagskommunerna redan i dag svåra problem. Andelen ungdomar minskar snabbt, medan andelen äldre ökar mer än riksgenomsnittet. Andra problem är att industrissysselsättningen minskar och att arbetsmarknaden på mindre orter ofta leder till ett dåligt arbetsutbud, särskilt för kvinnor. Värmland är ett av de län som har den allra största andelen deltidsarbetslösa.

Konjunkturberoende industri

Det finns också en rad förhållanden som för länet i dess helhet kan komma att leda till mycket svåra problem vid en konjunkturedgång. Basnäringarna i länet är mycket kraftigt konkurrensutsatta och därmed särskilt konjunkturberoende. De är dessutom mycket energikrävande. Till detta kommer att fjärrstyrningen av de värmländska basindustrierna ökat påtagligt. En rad anläggningar är nu i utländsk ägo.

I Värmlands län sysselsätter den s.k. kablageindustrin (tillverkning av kablar m.m. till framför allt bilindustrin) ett betydande antal personer. Omstrukturering och förändring av den manuella hanteringen inom dessa företag kan innebära betydande inskränkningar av antalet sysselsättningsstillfällen. Vi är djupt oroliga för den framtida utvecklingen inom just denna

bransch, som för närvarande sysselsätter ett stort antal personer inom de delar av länet som redan tidigare drabbats hårt av arbetslöshet. Vid omstrukturering och eventuella nedläggningar i branschen krävs stora resurser för att ersätta dessa arbetstillfällen.

Flera orter i länet är starkt beroende av stålindustrin och skogsindustrin. De sysselsättningsminskningar som skett har inte kunnat uppvägas av en ökning av sysselsättningen inom andra näringar. Vissa orter ligger dessutom så långt från starkare arbetsmarknadsregioner att daglig arbetspendling inte är möjlig.

Jordbruket och EG

En extra osäkerhet för utvecklingen i länet innebär de ändrade förutsättningarna för jordbruket och EG-anpassningen. Dessa förändringar kan komma att medföra drastiska förändringar i villkoren för det värmländska jordbruket, vilket kan leda till stora svårigheter för levnadsbetingelserna i glesbygden och för möjligheterna att bevara ett öppet attraktivt landskap. Det senare är en förutsättning för att kunna behålla och utveckla turistnäringen i länet.

Behov av fortsatt förnyelse

Det som redovisats visar att länet änyo riskerar att hamna i ett mycket besvärligt läge. En eventuell lågkonjunktur kan leda till nya strukturförändringar med stigande arbetslöshet, inte minst på de värmländska bruksorterna. Förnyelsearbetet i länet måste därför pågå med oförminskad kraft. Grundförutsättningarna för näringslivet – kommunikationer, utbildning, forskning och boendemöjligheter – måste förbättras.

De stora neddragningarna av arbetsstyrkan vid AB Bofors drabbar även de östra delarna av vårt län. Den arbetsmarknad som finns inom Storfors/Kristinehamn och i Karlskogaområdet är intimt förknippade med varandra och många värmlänningar har sin utkomst inom Bofors.

Ett särskilt problem är svårigheterna att rekrytera nyckelpersoner till företag i de värmländska bruksorterna. Den begränsade differentieringen av arbetsmarknaden och de långa pendlingsavstånden gör det särskilt svårt att erbjuda anställning åt den medflyttande. Detta problem begränsar allvarligt möjligheterna att utveckla företagen på de mindre och medelstora orterna i länet.

Den tilltagande befolkningsökningen och koncentrationen av antalet arbetstillfällen till storstadregionerna innebär ökade problem i dessa områden. Det finns därför stora behov att i ökad utsträckning utlokalisera befintlig verksamhet till sysselsättningssvaga regioner. Utöver statliga verk och myndigheter bör åtgärder vidtas för att även tjänstesektorn omlokaliseras. Värmlands län har mycket stora förutsättningar att ta emot arbetstillfällen från exempelvis Stockholmsregionen. Vi förväntar oss att den under våren aviserade propositionen om regionalpolitik uppmärksammar dessa möjligheter.

För att länet skall kunna utvecklas på ett bra sätt krävs goda person- och godstransporter. Länsstyrelsen och andra myndigheter har därför lagt fram utredningen "Värmlandsvision – Samhällsfunktioner och transporter". Utredningen ger en gemensam grundsyn för länets utveckling när det gäller samverkan mellan näringsliv, offentliga organ, arbetsmarknad och transportsystem.

Det är av största betydelse för det värmländska näringslivet att det finns möjlighet att nå vissa europeiska centra samt andra delar av landet med dagsbesök. Detta kräver goda flygförbindelser. Stockholmsförbindelserna bör därför förbättras ytterligare. Dessutom bör linjer inrättas för direkt flygtrafik till Göteborg, Köpenhamn och Oslo.

För att flyget skall kunna utvecklas krävs en ny länsflygplats. Det är därför angeläget att staten aktivt verkar för att en ny länsflygplats kommer till stånd snarast möjligt.

För de interregionala kontakterna spelar även järnvägsförbindelserna en stor roll. Därför måste Värmland anslutas till snabbtåglinjen Stockholm–Göteborg. Vidare bör förbindelserna med Göteborg och Oslo förbättras och resestandarden höjas. Det är också angeläget att de nya järnvägssträckningar som planeras i Mälardalen utsträcks via Karlskoga till Värmland. En förlängd Svealandsbana skulle väsentligt förbättra möjligheterna till samverkan mellan viktiga samhällsfunktioner som sjukvård och utbildning i stråket Karlstad–Kristinehamn–Karlskoga–Örebro. Vidare skulle arbetspendlingen underlättas avsevärt.

För att underlätta pendligen inom länet och knyta arbetsmarknaderna närmare varandra krävs också en utveckling av järnvägsförbindelserna Charlottenberg–Kristinehamn.

Vägar av god standard krävs om länets näringsliv skall klara konkurrensen. Anslagen för vägbyggnad i Värmland är inte tillräckliga. Med anslag på nuvarande nivå kommer angelägna projekt inte att kunna genomföras inom överskådlig tid och vägstandarden kommer successivt att försämrats.

Den tekniska utvecklingen på teleområdet sker för närvarande med stor snabbhet. Det är nödvändigt att televerket vid utbyggnaden av telenätet också tar hänsyn till de regionalpolitiska behov som föreligger i länet.

Utbildning

En annan viktig basförutsättning för möjligheterna att utveckla länet är utbildningssystemet. Den kanske viktigaste regionalpolitiska insats som kan göras i Värmland är att utveckla högskolan i Karlstad till ett centrum på nationell nivå för utbildning, forskning och utveckling. Ett sådant centrum skulle väsentligt förbättra näringslivets utvecklingsmöjligheter. Högskolan i Karlstad måste därför få ett kraftfullt stöd för sin framtida utveckling.

I vissa delar av länet finns utbildningscentra som börjat tjäna som utvecklingsmotorer för branscher och för den lokala och regionala utvecklingen. Exempel på sådana centra är Bergsskolan i Filipstad, Rikssågverksskolan i Skoghäll och Gammalkroppa skogsskola. Till dessa kan också räknas de tek-

nikcentra som växt upp i länet, t.ex. i Hagfors, Munkfors, Kristinehamn och Årjäng. Det är nödvändigt att dessa utbildnings- och teknikcentra får statligt stöd för den fortsatta utvecklingen.

Mot. 1989/90
A459

Stöd till utveckling av näringslivet

I Värmlands län finns goda möjligheter att utveckla näringslivet vidare genom att driva förädlingen av länets råvaror längre. Detta skulle ge ökad sysselsättning samt bidra till att minska näringslivets konjunkturkänslighet. Vidareförädlingsinsatser på träindustrisidan skulle också kunna verka vitaliserande inom den värmländska glesbygden.

Det regionalpolitiska stödet har haft och har en mycket stor betydelse för denna förnyelse och differentiering av det värmländska näringslivet.

Det näringspolitiska arbetet i länet visar klart att det är nödvändigt att kommunerna kan erbjuda lokaler dels för företag som vill expandera, dels för att underlätta nyetableringar. Detta bör beaktas och komma till uttryck i den nya regionalpolitiska modell som aviserats.

Av stor betydelse i Värmlands län är att stöd kan utgå till turistnäringen och detta hör i första hand riktas mot de s.k. primära rekreationsområdena inom länet. Turismen är i många områden den enda näring som kan komma ifråga när det gäller att skapa nya arbetstillfällen. Turismen bidrar också till att serviceföretag och andra serviceinrättningar kan behållas i glesbygden.

Glesbygdssstödet har möjliggjort en offensiv och utvecklingsinriktad glesbygdspolitik. Trots detta har det under senare år inte varit möjligt att i önskad utsträckning tillgodose behovet av stöd. Det är nödvändigt att ökade resurser ställs till förfogande.

Regionalpolitiska projektmedlen

De regionalpolitiska projektmedlen har inneburit en förnyelse och effektivisering av det regionala utvecklingsarbetet. Betydelsefulla satsningar på framtidsinriktade projekt har kunnat göras. Dessa medel är särskilt viktiga för skogslänen. Länsanslagen hör framdeles ges en ännu mer markerad regionalpolitisk profil.

Som framgår av lägesbeskrivningarna är Bergslagskommunerna i länet särskilt utsatta. De riskerar också att få de största problemen vid en framtida lågkonjunktur. Detta bör beaktas vid fördelningen av de regionalpolitiska medlen och vid beslut om olika utvecklingsinsatser från regeringen och de centrala myndigheterna. Särskilt viktigt är i nuläget att alla de projekt och förslag till insatser som kommit fram genom Bergslagsdelegationen genomförs. Detta kan ske t.ex. genom att länsstyrelserna och utvecklingsfonderna i Bergslagslänen får särskilda resurser.

Invandring

Invandringen till länet är betydande. Invandrarna är ofta välutbildade och de utgör en resurs som måste tas till vara. Det är angeläget att den undervisning som ges i bl.a. svenska språket i betydligt större omfattning än hittills varvas med praktik på arbetsplatser ute i samhället.

Ett livskraftigt jordbruk i länet är nödvändigt för att kunna behålla och utveckla en levande landsbygd. Den ekonomiska situationen för många lantbrukare är besvärlig. Det finns i den nuvarande situationen en stor oro inför framtiden. En väntad avreglering av jordbruket måste enligt vår mening följans av ett kraftfullt regionalpolitiskt stöd till jordbruket. Ett sådant stöd är det allra bästa sättet att kunna bevara ett öppet landskap.

Satsningen på alternativa odlingsformer och grödor bör stödjas och utveckling av teknik för mer småskaliga verksamheter bör intensifieras. Detta bör också förbättra möjligheterna att bo och leva i glesbygder.

Laxfond Vänern

Sedan några år pågår i Vänerlänen ett projekt – Laxfond Vänern – för att bevara och utveckla bestånden av Väners unika stammar av lax och öring. Förutsättningar för en betydande utveckling av sportfisket och förbättrade villkor för yrkesfisket skall därigenom kunna skapas. Verksamheten har hittills finansierats genom bidrag främst från berörda kommuner, länsstyrelser och landsting. För att trygga Laxfond Väners framtida verksamhet krävs dock en långsiktig stabil ekonomi. Detta torde dock endast kunna ske om statsmakterna uttalar sitt stöd för och bidrar till finansieringen av en fond som kan garantera Laxfondens fortsatta verksamhet.

Kultur

Det är också viktigt att uppmärksamma kulturens betydelse i den framtida regionalpolitiken och i arbetet med lokal och regional utveckling. Enligt vår uppfattning är Värmlands län med sin kulturella bakgrund ett lämpligt försöksområde för en kraftfull kulturell satsning. Regeringen bör få riksdagens uppdrag att utreda hur en sådan utveckling kan åstadkommas.

Långsiktig strategi

I motionen har framhållits att det föreligger stora risker att en kommande lågkonjunktur kommer att medföra fortsatta strukturåtgärder. Dessa kan komma att leda till arbetslöshet, utflyttning och utarmning främst av länets bruksorter. Utvecklingen i Värmlands län fordrar en långsiktig strategi i regeringens och de centrala myndigheternas regionalpolitiska arbete.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av regionalpolitiska insatser i Värmlands län.

Stockholm den 24 januari 1990

Mot. 1989/90
A459

Magnus Persson (s)

Kristina Svensson (s)

Lisbeth Staaf-Igelström (s)

Jarl Lander (s)

Gunilla Andersson (s)